

SZÁZHÚSZ ÉVE FOGAD ELÍTÉLTEKET A SZEGEDI FEGYHÁZ ÉS BÖRTÖN

Ünnep a rácsok árnyékában

A szegedi nagy árvíz után kezdték meg az építését. És immár 120 éve magasodik a Mars téren a város egyik legnevezetesebb épületegyüttese, a Szegedi Fegyház és Börtön, amely a csillag alakban épített központi épületéről kapta a közismertebb, Csillagbörtön nevet. Százhusz éve reménykedik mindenki e honban: soha ne vészen oly nagyot, hogy egyszer a Csillagba küldjék. Mert ott, túl a rácson – miként a dal szól – egy más világ van. Ajánlom, senki se kívánja sorsától, hogy tíz-husz évig tanulmányozhassa, mennyire más.

– Húsz év fegyházra ítélték gyilkosságért, és a bíróságon egy percig szusszanni sem tudtam. Összeroskadt a lelkem, megroggyant az inam. Amikor pedig azt is megtudtam, hogy Szegedre hoznak, a Csillagba, azt hittem, végképp beborul fölöttem az ég. Merthogy hallottam én már erről a börtönről. Ha nem is hinné egy szegedi, de még a Hajdúságban is előkerül a Csillag neve. Meg aztán egyszer el is autóztam mellette, de még csak ránézni sem bírtam, mert mindenki azt mondta nekem a Hortobágyon, megveszekedett egy ház ez a Csillag, színültig van gazemberrel.

Kevesen tudtak megszökni

Kedélyes Csillag-lakó szavait idéztem most, hortobágyi csikósemlerét, aki vaskazettával vert agyon egy kocsmárosné fékezhetetlen nagy indulatában. Így aztán bármennyire is rettegett Szeged messze földön híres fegyházától, meg kellett ismerkednie a börtön házirendjével. Mint ahogy sok-sok ezer embernek már 1885. január 10-e óta, mert hogy akkor érkezett az első fegyencsoport a frissen elkészült, s a maga korában Európa egyik legkorszerűbbnek tartott börtönébe. Mert bármennyire is hihetetlennek tűnik, látva a Szegedi Fegyház és Börtön Mars tére néző főépületének omladozó vakolatát, tudván, hogyan vizesednek a Csillag-tömb falai, s mennyit kopott már a lépcső az elítéltek léptei nyomán, a Csillag valóban kuriózus számba ment a XIX. század végén.

Megépítéséről a nagy árvíz után született meg a döntés,

mivel a szegedi várbörtön megrongálódott, s helyette a kor követelményeinek megfelelő fegyintézet létrehozását szorgalmazták. Wagner Gyula műépítész elkészítette a terveket, 1883 nyarán már bele is fogtak az építkezésbe, s hogy mily nagy jelentőséget tulajdonított az akkori hatalom e börtönépítkezésnek, mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy az építkezést maga Ferenc József császár is meglátogatta. 1884. december 31-én aztán át is adták az akkor még a város szélén, egy hadi gyakorlótér szomszédságában álló épületömböt.

De a Csillag-komforttal csak nem lehetett mindenki megelégedve, ugyanis nem sokkal később már fel is jegyezheték az első szökést: az 500 fő befogadására tervezett börtönből 1885. október 4-én kötött a lábára nyúlcipőt két rab, mégpedig Kovács Béla és Szirb Orestie. Bár pontos számmal nem szolgálhat a Csillag-historia, hiszen a legtöbb dokumentum a II. világháborút követően eltűnt, annyi bizonyos, Kovácsék példáját a 120 év során még sokan szerették volna követni, de csak nagyon keveseknek sikerült szabadulni a szigorúan, s ma már a legkorszerűbb technikákkal is őrzött börtönfalakon. Az utolsó sikeres szökést egyébként 1985. május 6-án hajtotta végre egy Kecskeméti Sándor nevű elítél, de szabadságának nem sokáig örülhetett.

Az persze nem véletlen, hogy annyi Csillag-lakó áhítozik a mielőbbi szabadulást után, ugyanis a Csillag története során mindig is a legszigorúbb rend szerint működő magyar fegyintézetek közé tartozott. Ez alól csupán az egykori államfogház volt

A szellem a rabságban is szabad

FOTÓ: SCHMIDT ANDREA

kivétel, ahova a hőskorban párbajverséget, s egyéb, könnyen megbocsátható bűn miatt küldtek nem egyszer köztiszteletben álló urakat. Így került a Csillag államfogházába, s töltött el néhány kedélyes napot a hús falak mögött például Gárdonyi Géza, Bródy Sándor író, Ady Endre költő. Eme kedély persze korántsem jellemezte a Mars tére néző, alig több mint másfél hektáros területen álló épületet e 120 esztendőben. Volt, amikor politikai elítéltek is raboskodtak a rácsos házban, gondoljunk csak Rákosi Mátyásra, Szálasi Ferencre és Csermanek Jánosra – ki utóbb Kádár Jánosként vonult be a magyar történelembe –, vagy azokra, akiket az 1956-os forradalom után zártak egy időre a Csillagba.

Richter ámokfutása

Am a Szegedi Fegyház és Börtön inkább arról nevezetes, hogy Magyarország legkeményebb bűnözőit láthatta vendégül. Ma sincs ez másként: a közel kétszáz, hazánkban életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélték döntő többsége a Csillag rabja, míg akik tényleges életfogytig tartó

KIÁLLÍTÁSOK, ELŐADÁSOK

A Szegedi Fegyház és Börtön megnyitásának 120. évfordulója alkalmából számos rendezvényre is sor kerül. Január 10-én a Csillag épületében szakmai konferenciát rendeznek, amelynek fő témája a hosszú tartamú szabadságvesztés lesz. Aznap délután börtöntörténeti kiállítás nyílik a Móra Ferenc Múzeumban, s itt mutatják be Oláh Miklós nemrégiben elhunyt börtöntörténész most megjelent Csillagépület című könyvét. Szintén hétfőn nyílik a fegyház főépületében Schmidt Andrea fotóriporter Csillag-lakók című kiállítása, majd ünnepi hangversenyt rendeznek az intézet dísztermében. A jövő héten lesz a Csillagban zárkaművészeti kiállítás a fogva tartottak műveiből, ásvány- és numizmatikai kiállítás a Csillag munkatársainak gyűjteményéből, az elítéltek színtársulata pedig január 11-én és 18-án a kultúrkörletben Karinthy Frigyes A bűvös szék című darabját adja elő. Január 13-án Gaál Béla fotóművész kiállítása nyílik a Dorozsmai úti előzetes házban, majd január 16-án ünnepi szentmise lesz a szegedi dómban a börtönnitász 120. évfordulója alkalmából. Előzetes egyeztetés alapján bármelyik kiállítás vagy előadás megtekinthető a Szegedi Fegyház és Börtön területén.

fegyházbüntetésre ítéltettek, kivétel nélkül a itt élnek – a dolgok mai állása szerint egészen halálukig.

S bár az ő történetük is megérne egy külön krónikát, a Csillag históriás könyvébe mégis Richter Richárd neve íródott be a legsötétebb betűkkel. Az idősebb szegediek még ma is jól emlékeznek arra, hogy Richter 1984. október 19-én, ámokfutása során három művezetőt is meggyilkolt, míg másik három súlyosan

megsebesített. A késsel kiválóan bano gazfickó aztán kötélen végezte. Ma már nem deríthető ki, pontosan hány ember is mondott búcsút életének a Csillagban úgy, hogy a hóhér szemébe nézett utoljára. Ami tény: a halálbüntetés megszüntetése előtti évtizedben, vagyis a múlt század nyolcvanas éveiben összesen négy kivégzéshez állították fel a bitófát. Az utolsó Szegeden felakasztott bűnöző Kókai Barnabás volt, aki 1987. szeptember 3-án dugta hurokba a fejét.

Olimpiákban mérik az idő múlását

Ma már egyetlen rabnak sem kell attól tartania, hogy hóhér végez vele. Am nem sokkal kisebb sok lehet azt elviselni, amikor a rabtárs azt vágja valaki fejéhez, hogy öreg, te még itt fogsz menni vagy öt olimpiát. Mert hogy a Csillagban sokan csak olimpiászokban számolják az idő múlását, hiszen így csak könnyebb a lélek, mintha azt kéne kiszámolni, mégis hány ezer nappól áll az a minimum 30, vagy akár csak 15 esztendő. Am mielőtt még nagyon elurálná Csillag-ünnep idején lelkünket a szána-közás, ne feledjük – bármennyire is állítják a Csillag-lakók félig viccesen, hogy a bebörtönzöttek kilencven százaléka ártatlan, a másik tíz százalék meg bírói tévedés áldozata –, a piactér szomszédságában 120 évvel a nyitás után is olyan emberek nézik belülről a rácsot, akiknek súlyos bűnök miatt akadt elszámolásuk a törvénnyel, és saját lelkiismeretükkel is.

BÁTYI ZOLTÁN

MADARÁSZSULI

Védelem – határtalanul

Határon átnyúló akciót indított a WWF Magyarország természetvédelmi szervezet, „Vigyázz a madárral!” címmel. Mint ismert, Nagylaknál a közelmúltban nagy mennyiségű védettmadár-szállítmányt foglaltak le a vámosok. A határon túl zsákmányolt madarakat Magyarországon keresztül próbálták hazacsempészni olasz vadászok. Korábban a röszkei vámosok is többször találtak bejuttatni próbált, tiltott madárszállítmányokat.

Romániában, Szerbiában több olyan madárfaj vadászható, melyek Magyarországon és EU-szerte védettek. Például a pacsirták, rigók, pityerek, a fűj, a vadgálamb (utóbbi nem tévesztendő össze a gyakori balkáni gerlével). Ezek a madarak tőlünk délkeletre „hagyományos” vadá-

szati célpontnak minősülnek. Csapatban vonulnak, így alkalmasak arra, hogy vadászokat szervezzenek rájuk. Ez nemcsak azért veszélyes, mert ha pusztításuk továbbra is ilyen iramban folyik, nemcsak a fűjmaradványok sem marad – miközben az ott fogvatartott állományuk többek közt Magyarországról pótlódik –, hanem azért is, mert csapataikban sokszor más, ritka madárfajok egyedei is találhatóak, így azokat is veszély fenyegeti – hívja föl a figyelmet Steiner Attila, a WWF Magyarország „Vigyázz a madárral!”-programjának vezetője.

– Az olasz vadászok abban bíznak: ha sikerül Magyarországra bejuttatni a szállítmányt, akkor már az EU-n belül vannak, kikerülnek az újabb vámvizsgálatokat, sikerrel juttathatják haza a fogyasztásra szánt zsák-

mányt. Miképp lehetséges, hogy a madárvédelmi szempontból is egységes unión belül Olaszországban nagy piaca van a fogyasztásra szánt, másutt védett madaraknak? Úgy, hogy ott több évezredre visszanyúló, nagyon nehezen megváltoztatható hagyomány a madárvadász, sikerült enyhítéseket elérniük a madárvédelmi rendelkezések területén. A WWF Magyarország ez ellen aligha léphet föl, viszont lobbizik azért, hogy Romániában és Szerbiában szigorítsák meg a madárvédelmi rendelkezéseket. Nyilvánítsák védetté az EU-szerte óvott madarakat, szigorítsák meg a vendégvadászok vadászati lehetőségeit. Csak így érhető el: a Magyarországon védett madarak, átrepülve egy láthatatlan határt, ne váljanak teljesen védtelessé.

F. CS.

Fáradhatatlan robotok a Marson

Az eredeti tervek szerint a vörös bolygón 2004 januárjában landolt Spirit és Opportunity három hónapig kutatót volna víz nyomai után, a két robotgeológus azonban fáradhatatlan. A két rover – tervezőik meglepetésére is – már egy éve szolgáltat újabb és újabb részleteket a Mars eddig ismeretlen múltjához – írja a National Geographic internetes oldala.

A küldetés célja annak kiderítése volt, hogy borította-e valaha víz a bolygó felszínét, azaz megvolt-e az elméleti lehetőség annak, hogy a Földhöz hasonlóan a Marson is kialakuljon az élet. Az Opportunity hamar

bizonyítékot lelt a víz létezésére, és néhány hónappal később a Spirit is talált vízre utaló nyomokat. Ez utóbbi egyébként mostanáig négy kilométert tett meg a vörös bolygó felszínén, míg az Opportunity két kilométert gurult egy év alatt. A két robotgeológus eddig 86 gigabyte anyagot, 62 ezer képet küldött a Földre. A NASA idén egy olyan szonda felbocsátását tervezi, amely az eddigieknél részletgazdagabban tárná fel a bolygó felszínét. 2007-ben pedig az amerikai űrhivatal ismét robotgeológust küldene a Marsra, amely vízjég után kutatna az északi pólus közelében.